

Nem egyszerűen életrajzi kuriózum, hogy ez a gyönyörű szenvedély milyen eredményekben öltött testet. A közel száz kötetnyi életmű túlnyomó része a két kultúra feloldhatatlan ellentétét ma különösen élesen hangoztató teóriák meggyőző cáfolata.

Ezért mondom: Németh László nem csupán vállalkozásai nagyszerűségével vagy monumentális életműve időtálló eredményeivel magasult példaképpé, hanem azzal is, ahogyan állandóan jobbat akaró szenvedélyében, a saját korlátai ellen lázadó kormozatlan jellemként, a csalhatatlanság valótlanul lenge mítoszát rombolva építette az igazi nagyság eszményét.

Lehet-e véletlen, hogy megkésve, a több évtizedes elszigeteltségre és „megdobált magányra” ítélettség után igazán végül is az a világ becsülte meg, amely hamis illúzióktól megtisztított minőség-álmát megvalósíthatja.

Rácz Győző

Mutató — az újsághoz

Mutatók korát éljük. Nélkülük nem tudunk tájékozódni a gazdasági életben, a társadalmi mozgások tanulmányozásában, hiányukban eltévedünk, behozhatatlan időzavarba kerülünk a tudományos kutatásban. S ha az újságot nem csupán egy-egy napunk (rövidéletű) kísérőtársaként fogjuk fel, de mint figyelemmel kísérendő tudatalakító tényezőt, valamilyen támpontra, összegezésre igencsak szükségünk van. A folyóiratok félévi, évi tartalomjegyzékeket jelentetnek meg, néha feltűnik valamelyik fontosabb folyóirat teljes repertórium is, a napilapok irodalmi anyaga azonban többnyire végérvényesen betemetődik, legfeljebb egy-egy szerző kötetében támad fel az írások egy része.

Hogy a veszteség mekkora, az csak olyankor sejlik fel, amikor akad egy elszánt vállalkozó, s hálátlanul időigényes munkájának eredményét leteszi íróasztalunkra. Mint most László Ferenc, az *Igasság* régi belső munkatársa, aki államvizsgadolgozatként a lap ótévi (1969—1973) irodalmi jellegű közleményeinek bibliográfiáját készítette el. A bevezetőben László Ferenc Kosztolányit idézi: „Tudom, hogy írói körökben általában megvető kézlegyintéssel szokták elintézni a napilapok akár méltányoló, akár ócsárló kritikáit, melyek szerintük úgysem számítanak. Nagyön helytelenül. Művelt országokban az újság az irodalom küzdőporondja, az újság viszi tova sebes szárnyán a híreket, sok százezer példányban, az újság alakítja a közízlést, hoz törvényt, emel vagy buktat, az irányítja az olvasók taborát, kik lelkileg vesznek részt a vitákban, s hatásuk alatt sietnek a könyvesboltba.”

László bibliográfiájának azonban nincs szüksége tekintélyverekre; minthogy a mához közeli időszakot ölel fel, a nevek és címek még könnyen hívják elő olvasmányemlékeinket, s meggyőznek arról, hogy valóban kár volna veszni hagyni ezt a mennyiségileg-minőségileg tekintélyes anyagot. A romániai magyar irodalom egy szakaszát (több szakaszát?), különböző helyzeteit és lehetőségeit jellemzik az *Igasság* irodalmi vállalkozásai, váltakozó szintű irodalmi-publicisztikai közlései. Mág emlékszünk például az 1969-es első „Vasárnapi oldal”-ra (Katona Ádám szerkesztésében), amely Tamási Áront szólaltatta meg újra nagyközönségünk előtt, neves kortársakat és utódokat is mozgósítva. *Kolozsvár felfedezése*, Herédi Gusztáv népszerű sorozata, sajnos, mindmáig csak a régi lapszámokban található meg (több mint 50 közlemény!), noha biztos könyvsiker lehetne. Sinkó Zoltán az *Igasság* hasábjain vált az olvasók méltán kedvelt írójává, jelentős humoristává. Itt szerzett — nemcsak újságírói — rutint Kiss János és Kádár János; sem az epikus, sem a lírikus pályát nem lehet majd megrajzolni az *Igasság*-kollekció tanulmányozása nélkül. (Néhány beszédes szám: a jelzett időszakban Sinkó 240, Kádár 181, Kiss János 125 közleménnyel szerepel.)

De nem csupán e szerencsésen kialakult — ma Keszthelyi Gyula és Kiss János hozzáértő irányításával dolgozó — szerkesztőségi közösségről van szó; Herédi mellett publicisztikai rovattal volt jelen többek közt Bálint Tibor, Fodor Sándor, Lászlóffy Aladár, Panek Zoltán, Szöcs István. A lap olvasói gyakran találkozhatnak Bajor Andor és Balogh Edgár, Hornyák József és Jordáky Lajos, Király László és Kiss Jenő, Markó Béla és Mikó Imre, Salamon László és Szilágyi András írásaival is. Az *Igasság* saját nevelésű ifjú kritikusai, Horváth Sz. István, H. Szabó

Gyula, Szász László két-három év alatt tekintélyt szereztek maguknak — s az újságnak.

Harminc éve, 1945 márciusában indult, hetilapként, a Kommunisták Romániai Pártja Kolozs megyei orgánumaként az *Erdélyi Szikra*, 1945 őszén alakult napilappá, *Igazság* címmel. (1939-től különben az illegális *Igazság* a párt kolozsvári magyar nyelvű lapja.) Nagy István az első főszerkesztője. Micsoda izgalmas anyag vár feltárára e korai hónapok s a teljes harminc év lapszámaiban! És számítsuk hozzá a korabeli kolozsvári újságterméshez a *Világosságot* meg az *Erdélyt*, a helyi magyar nyelvű előzményekhez az *Ellenzéket*, a *Jóestét!*-et, a *Magyar Újságot*, a *Keleti Újságot*, a *Kolozsvári Estilapot*, s az *Új Keletet* — máris hatalmassá duzzadnak a feladatok és lehetőségek a sajtóörténet kutatója előtt.

László Ferenc bibliográfiai munkáját érdemes hát folytatni, korban és térben kiterjeszteni, sőt az eredményt — nyomtatásban — legalábbis a szakemberek rendelkezésére bocsátani.

Kántor Lajos

A forrás tisztaságáért

Noha az egyetemen szerzett diplomám szerint a filozófia volna a mesterségem, s nem a filológia, a több mint negyedszázados lapszerkesztés úgy látszik, nálam is megszülte a szakmai deformációt: ha újságot olvasok — márpedig erre gyakran kerül sor —, önkéntelenül szerkesztek is, és nyelvészkedésbe bonyolodom. Mert — sajnos — újságaink nem ritkán adnak rá okot. Újságaink? — ne, ne szóljak így, ne általánosítsak. Mert nem mindegyik, s nem mindig. Az általános jellemző inkább az, hogy sajtónkban messzemenően megmutatkozik az anyanyelv törvényeinek tiszteletére, szépségeinek kiemelésére, sajátosságainak ápolására irányuló törekvés.

Mégis főltnünk itt-ott a nyelvi ficam, meg-megreccsen az idegenszerűség. Más nyelvek jellemző vonásai — a stílusfordulatoktól és a szókapcsolásoktól kezdve a mondat szerkesztés módjáig — főleg az átültetés alkalmával szüremlenek be leginkább, s befolyásolják az új szöveg tartalmát, köntösének formáját.

Mind ezt elkerülni — ismerjük el — nem könnyű dolog. A külföldről érkezett hírek, beszédek, tájékoztatók lefordítása mindig postamunka. Nem is máról holnapra kell elkészíteni, hanem még aznap, pontosabban azon éjjel (a legfrissebb hírek mindig a kései órákban futnak be), amikor az ember már álmos, fáradt, türelmetlen és ideges. Ilyen helyzetben a rovatszerkesztő, a külpolitikai oldal összeállítója, a világgazdasági összefoglaló felelőse a különféle nyelvek sajátos jegyeit magukon viselő fordított szövegeket néz át, hoz egybe, s e munka során szinte óhatatlanul átcsusszan a szűrőn az idegenszerű kifejezés, szófűzés, mondatfőlépítés. Az ilyesmi pedig árt, az ilyesmi ront.

E körülmények következtében — megfigyelésem szerint — különösen az államok, egyes intézmények, szervezetek elnevezései fordíthatnak és jelennek meg tévesen. Olvasom, hogy a norvégiai Vöröskereszt ezt meg azt tette, a szlovéniai Alpokban pedig havazott. Ez meglep. Miért norvégiai és szlovéniai, holott eddig csak norvég, dán vagy svéd Vöröskeresztről tudtam, és szlovén, bajor, olasz vagy osztrák Alpokról. Világos, hogy tévedésről, összemosásról van szó. A fordító nyilván nem tudta, hogy az egyes idegen nyelvekben előforduló *slovenian* vagy *norwegian* magyarra kétféleképp is fordítható, minthogy kétféle értelmezést foglal magában: szlovént és szlovéniait, illetve norvéget és norvégiait. Norvéget vagy szlovént használunk, ha ezek a kifejezések többnyire jelzők, a néphez, nyelvéhez fűződő szervekre vonatkoznak, ottani városokat vagy hegyeket neveznek meg, ha ellenben a hovatartozásra, földrajzi eredetre utalnak, akkor inkább norvégiait vagy szlovéniait alkalmazunk. Ebben az értelemben szólunk norvég népről, norvég nyelvről, norvég Vöröskeresztről, viszont norvégiai lappokról. És szlovén államról, szlovén irodalomról, de szlovéniai olaszokról, szlovéniai régészeti leletekről. Sok nyelvben mindkét esetben a *slovenian* és *norwegian* használandó, nincs meg az árnyalási lehetőség, s ha mégis hangsúlyozottan a szlovéniait vagy norvégiait szándékoznak írni, nem a nép, mint inkább a hely meghatározására, akkor szlovéniaibeli és norvégiaibeli írnak, amit a de, di, din, da, von, of és más prepozíciók segítségével érnek el. Ha azonban a mi nyelvünk lehetőséget nyújt a megkülönböztetésre, az árnyalásra,